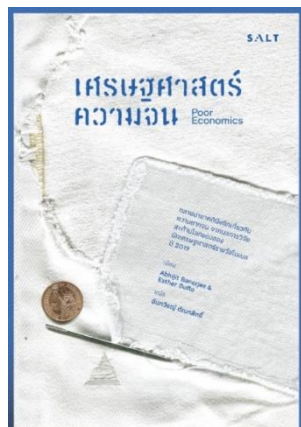

บทวิจารณ์หนังสือเรื่อง “เศรษฐศาสตร์ความจน”

วิจารณ์โดย

กฤติพงษ์ สายปา และเสน่ห์ ใจสิทธิ์

เทศบาลบ้านธิ จังหวัดลำพูน

บทคัดย่อ

หนังสือ “เศรษฐศาสตร์ความจน” เขียนจากประสบการณ์คลุกคลีกับคนยากไร้ในหลายๆ ทวีปทั่วโลกเป็นเวลานานับ 10 ปี จนเข้าใจถึงบริบทของความจนว่า เหตุใดการก้าวขึ้นมาเป็น ชนชั้นกลางของคนจนนั้นแสนจะยากยิ่งนัก ซึ่งในเนื้อเรื่องกล่าวถึงความยากจนที่แสนจะน่ากลัวและยากที่จะแก้ไข มันทำให้คนกลุ่มหนึ่งต้องสูญเสียโอกาสในการได้รับสติปัญญาในระดับที่ยอมรับไม่ได้ ความยากจนนั้นเหมือนกับกรงขังแคบ ๆ ที่คอยปิดกั้นผู้คนไม่ไห้สามารถไปไหนได้ คุณค่าของหนังสือเล่มนี้ตามทัศนะของผู้เขียนทำให้เห็นได้ว่า ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงโอกาสของคนจนที่มีมากกว่าคนปกติทั่วไป การติดกับดักทางความคิดที่มาจากความเชื่อและความหวังเดิม ๆ ที่เป็นอยู่ การเอาชนะความจนจากพัฒนาการทางความคิดแรงจูงใจและพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น การศึกษาคือโอกาสเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยสร้างโอกาสในการเปลี่ยนแปลงให้กับคนจน

บทนำ

หนังสือ “เศรษฐศาสตร์ความจน” เป็นผลงานการแต่งของ Abhijit V. Banerjee และ Esther Duflo โดยได้รับการแปลจาก ฉันทวิชญ์ ตันทสิทธิ์ พิมพ์ครั้งที่ ๑ ในเดือน พฤศจิกายน ๒๕๖๓ จากผลการวิจัยสะท้อนโลกของสองนักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบลปี ๒๐๑๙ หนังสือเล่มนี้ไม่เพียงนำเสนอวิธีการวิจัยใหม่ซึ่งร่วมบุกเบิกโดย อภิชาติ บาเนอร์จี และเอสแตร์ ดูฟโล นักเศรษฐศาสตร์ชั้นนำระดับโลก แต่ยังช่วยเปลี่ยนความเข้าใจว่า คนจนก็มีเหตุผลเหมือนพวกเราทุกคน เพียงแต่พวกเขามีบริบทที่แตกต่างจากคนปกติทั่วไป และหากเราต้องการแก้ไขปัญหาความยากจนให้สำเร็จแล้ว เราก็

จำเป็นต้องมีความเข้าใจต่อคนจนอย่างแท้จริง หนังสือ เศรษฐศาสตร์ความจน (Poor Economic) เกิดจากการที่หนึ่งในผู้เขียนได้เข้าไปทำการอยู่อาศัยและคลุกคลีกับคนจนเหล่านี้ เพื่อต้องการที่จะทราบว่า แท้ที่จริงแล้วต้นตอของปัญหาของความยากจนนั้นคืออะไร ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ได้คำตอบว่า ‘ความจน’ นั้นเป็นอะไรที่ง่ายกว่าที่เราคาดไว้มากนัก เพราะจากการที่ได้เข้าคลุกคลีกับคนจนทั่วโลกเพื่อหาคำตอบ เขาพบว่าปัญหาต้นตอของความยากจนนั้นไม่ได้อยู่เพียงแค่ว่ารายได้หรือวิธีการใช้ชีวิตที่ต่ำ แต่ยังอยู่ในทุกๆ มิติของการใช้ชีวิตของคนยากไร้ในสังคม

ดังที่จะเห็นได้ว่าหนังสือเล่มนี้จะช่วยให้มุมมองและหลักคิดดีๆ การที่ผู้กำหนดนโยบายและคนทำงานเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความยากจน มีส่วนในการสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยการเอาประชาชนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น เท้าทันกับความซับซ้อนและความแตกต่างของปัญหาความยากจนในแต่ละพื้นที่ และที่สำคัญซึ่งอาจจะทำให้หลุดออกจากกับดักความเชื่อหลายอย่างที่สืบทอดกันมานาน และสามารถช่วยให้ประชาชนหลุดออกจากกับดักความยากจนได้อย่างแท้จริงได้

เนื้อเรื่องโดยสรุป

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่เล่าเกี่ยวกับเรื่องราวชีวิตการฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ที่พวกเขาต้องเจอ และเล่าถึงวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ของแต่ละครัวเรือน ซึ่งก็แสดงให้เห็นถึงทั้งปัญหาความเหลื่อมล้ำ แล้วก็ความฉลาดของมนุษย์ในการแก้ปัญหาที่เข้ามาในชีวิตประจำวัน ตัวของหนังสือเองก็แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนสำคัญดังนี้

ส่วนที่ ๑ ปัจจัยภายใน จะเล่าถึงเรื่องในระดับครอบครัว เช่น ปัญหาความอดอยากในครัวเรือน ปัญหาเรื่องสุขภาพ ปัญหาเรื่องการศึกษา รวมไปถึงปัญหาเรื่องการวางแผนครอบครัว ซึ่งตรงนี้ผู้เขียนก็แสดงให้เห็นว่าคนจนก็มีปัญหาของคนจน และหลายๆ ปัญหาที่มันก็ทำให้การยกระดับคุณภาพชีวิตเป็นไปได้ยากลำบาก ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะไม่สามารถทำความเข้าใจได้เลยถ้าไม่ได้ไปอยู่สถานการณ์นั้นจริงๆ หลายๆ ปัญหาที่เป็นปัญหาต่อเนื่อง ซับซ้อน ซึ่งปัญหาเกิดจากด้วยความที่ขาดความรู้ก็อาจจะทำให้แก้ปัญหาผิดพลาดได้ ซึ่งจะขอหยิบยกเนื้อหาสำคัญบางตอนมานำเสนอดังนี้

“ครอบครัวหนึ่งอาจเปลี่ยนเส้นทางสู่ความเป็นชนชั้นกลางไปเป็นความยากจนถาวรได้” จากประโยคดังกล่าวทำให้เกิดความรู้สึกได้ว่า ความคิดความเชื่อและโอกาสมีส่วนสำคัญในการ

เปลี่ยนแปลงสภาพของครอบครัวหนึ่งจากที่จะสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้กลายเป็นการปรับเปลี่ยน
สู่เส้นทางที่ตกต่ำลงทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมามากมาย

“การให้เงินคนจนมากขึ้นก็อาจไม่เพียงพอเช่นกัน เพราะแม้แต่รายได้ที่สูงขึ้นก็อาจไม่ทำ
ให้คนจนได้รับสารอาหารดีขึ้นในระยะสั้น” จากประโยคดังกล่าวทำให้เกิดความรู้สึกได้ว่า คนจนมักจะ
ขาดข้อมูลที่สำคัญและมีความเข้าใจผิด ๆ เช่น ไม่อยากให้อุปกรณ์วัดชีพจร หรือไม่ค่อยเห็นความสำคัญ
ของการศึกษา หรือไม่ได้สนใจเรื่องการใช้จ่ายเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเกษตรกรรม หรือแม้กระทั่งเข้าไม่ถึง
ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับสุขภาพ ทำให้เขามักจะตัดสินใจผิด ๆ ทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาย่างไม่ถูกต้อง
ปัญหาจึงไม่หมดไปและยังคงเกิดปัญหาเดิมอยู่ซ้ำ ๆ วนเวียนไม่สิ้นสุด

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการปรับเปลี่ยนสภาวะความจนจะต้องเริ่มจากสถาบันแรกสุดของ
สังคมนั่นก็คือ ครอบครัว คนจนมักจะต้องรับผิดชอบในงานต่าง ๆ จำนวนมาก ทำให้เขาอาจจะ
ตัดสินใจได้แย่กว่าคนรวย การตัดสินใจเยอะขึ้นซึ่งทำให้คุณภาพการตัดสินใจของเขาแย่ลง เมื่อใดที่คน
ในครอบครัวเกิดการพัฒนาทางความคิดที่พยายามสร้างโอกาสการเติบโตให้กับครอบครัวย่อมจะทำให้
ครอบครัวนั้นเกิดการเรียนรู้และสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ที่จะทำให้สภาพการณ์ของครอบครัวเปลี่ยนแปลง
ไปในทางที่ดีขึ้น

ส่วนที่ ๒ ปัจจัยภายนอก เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถาบันภายนอกที่ทำงานกับคนจน ให้ความ
ช่วยเหลือหรือปล่อยกู้ต่าง ๆ ซึ่งในหัวข้อนี้ก็เล่าเรื่องต่าง ๆ ที่สถาบันอาจจะเข้าไปทำงานได้เช่นว่า การ
บริหารจัดการทรัพย์สินของคนจน ที่อาจจะไม่มีมากนัก (micro finance) การปล่อยกู้ให้คนจน การ
ออมของคนจน การทำธุรกิจของคนจน รวมไปถึงการเมืองที่แย่ก็อาจจะทำให้การกำจัดความจนเป็นไป
ได้ยากเนื่องจากปัญหาเชิงนโยบาย ซึ่งจะขอหยิบยกเนื้อหาสำคัญบางตอนมานำเสนอดังนี้

“ผู้ดำเนินนโยบายมีความเข้าใจผิดๆ เกี่ยวกับโลก พวกเขาคิดว่ามีกับดักความยากจนทั้ง
ที่จริง ๆ แล้วไม่มี หรือมองข้ามกับดักบางจุดไป ทั้งที่มันปรากฏชัดแจ้งแก่สายตา” จากประโยค
ดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่า บางครั้งผู้บริหารในระดับประเทศก็ยังคงขาดความเข้าใจถึงปัญหาความยากจน
ที่เกิดขึ้นทำให้การออกแบบนโยบายไม่ตอบโจทย์ความต้องการในการแก้ไขปัญหาความยากจนได้
อย่างแท้จริง ซึ่งส่งผลให้เป็นการสร้างนโยบายเฉพาะหน้าที่แก้ไขปัญหาได้อย่างไม่ยั่งยืนนั่นเอง

“นโยบายที่แย่มากบางครั้งกำเนิดจากเจตนาที่ดีเลิศที่สุดเพราะมองปัญหาที่แท้จริงไม่
ออก” จากประโยคดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่า ปัจจัยสำคัญไม่ได้อยู่ที่เจตนาที่ดีในการแก้ไขปัญหาแต่ควร

มองปัญหาจากสาเหตุที่แท้จริงว่ามาจากอะไรมากกว่า ซึ่งอาจเป็นเหตุผลสำคัญว่าทำไมนโยบายหรือ
มาตรการแก้ไขปัญหาคความยากจนจึงไม่ประสบผลสำเร็จ

“คนจนไม่เพียงแต่มีชีวิตที่เสี่ยงกว่าคนฐานะดีกว่าเท่านั้น แต่เหตุการณ์แย่ๆ แบบ
เดียวกันยังส่งผลร้ายต่อคนจนได้มากกว่าอีกด้วย”จากประโยคดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่า

สรุปได้ว่าปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อคนจน บางครั้งเกิดจากการออกแบบนโยบายที่
ผิดพลาด รัฐบาลไม่ได้เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาที่ตอบโจทย์คนจน การค้นหา
โอกาสทำให้เกิดความเสี่ยงอย่างการที่จะต้องจ่ายหลายอย่างในราคาแพงกว่าคนรวย เช่นอยากได้
สินเชื่อ เขากลับเป็นคนที่ต้องจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้มากกว่าคนรวย อยากจะซื้อประกันก็มีประกันจำนวนที่
ไม่มากนักให้ได้เลือก

การวิจารณ์

หนังสือเศรษฐศาสตร์ความจนจึงเป็นหนังสือที่น่าสนใจในแง่มุมของการเข้าใจความจนผ่าน
การตีแผ่ชีวิตประจำวันของคนในชนชั้นล่าง ซึ่งอารมณ์ของหนังสือเล่มนี้ก็จะเป็นการชวนคิดว่า
สถานการณ์ที่เกิดขึ้นมีปัจจัยอะไรเกี่ยวข้องบ้างโดยที่ไม่ได้ฟันธงว่าจะอะไรเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความจน
ขึ้น ดังที่จะได้นำเสนอคุณค่าของมุมมองผู้เขียนที่ถ่ายทอดผ่านเรื่องราวในหนังสือโดยมีประเด็น
ดังต่อไปนี้

๑. ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงโอกาสของคนจนที่มีมากกว่าคนปกติทั่วไป ปัญหา
ความยากจน อย่างสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำที่จะทำให้เห็นและได้เข้าใจว่าโลกของคนจนนั้นเป็น
อย่างไร และได้ทราบว่าเป็นปัญหาเรื่องความยากจนนั้นยิ่งใหญ่กว่าที่คาดไว้มาก ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่า
ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมส่วนใหญ่มาจากการเข้าถึงโอกาสที่แตกต่างกัน ซึ่งการเข้าถึงโอกาส
ของคนจนเป็นไปได้ยากกว่าคนที่ฐานะที่ดี ถือได้มาเป็นการตีแผ่ผ่านการเปรียบเทียบฐานะที่บ่งบอก
ถึงสภาพความเป็นอยู่ ความคิดที่มีความแตกต่างกันอันจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

๒. การติดกับดักทางความคิดที่มาจากความเชื่อและความหวังเดิม ๆ ที่เป็นอยู่
อย่างปัญหาที่สุุดแสนจะคลาสสิกคือเรื่องการศึกษาของคนจน ที่ยังคงมีความเชื่อว่าปากท้องสำคัญกว่า
หากท้องคุณยังคงหิวโหยในทุกๆ วันที่ยังคงล้มตาตื่นมา การลงทุนสำหรับการศึกษาจึงเป็นเรื่อง
รองลงมาจากหาเลี้ยงชีพ และการที่กล่าวถึงคนจนว่าเป็นพวกที่ไร้ความอดทนและไม่มีวิสัยทัศน์

แท้จริงแล้วอาจเป็นเพียงการที่ต้องเลือกว่าจะให้ความสำคัญกับชีวิตปัจจุบันหรือลองเสี่ยงกับโอกาสที่
อาจเกิดขึ้นในอนาคต การใช้ชีวิตเต็มไปด้วยปัญหาความต้องการขั้นพื้นฐานที่ยังคงแก้ไม่ตก

๓. การเอาชนะความจน ผู้เขียนได้ชวนคิดผ่านการตั้งคำถามถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการ
เปลี่ยนแปลงสถานทางสังคม ซึ่งด้วยสถานะแบบคนจนซึ่งไม่มีต้นทุนอะไรให้ต้องพะวักพะวง
ความสามารถก็จะค่อยๆ ถดถอยไป ท่ามกลางการรอคอยที่แสนจะยาวนาน การยืนหยัดท่ามกลางการ
แข่งขันที่ดุเดือดในช่วงขณะนั้น จึงไม่ถ่วงอีกต่อไปแล้ว โดยต้องเริ่มต้นจากพัฒนาการทางความคิด
แรงจูงใจและพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เป็นแรงผลักดันที่ทำให้อยากพลิกชะตาชีวิต
และอยากพิชิตความสำเร็จที่ตอบโจทย์ของชีวิต

๔. การศึกษาคือโอกาส เป็นวิธีการหนึ่งที่จะสร้างโอกาสในการเปลี่ยนแปลงให้กับ
คนจน การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของชีวิต การศึกษาสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้ชีวิตดีขึ้นได้
เปลี่ยนจากความโง่เขลาไปสู่ความเฉลียวฉลาด การศึกษาสอนให้คนเอาตัวรอดทำให้คนได้เรียนรู้ความ
รับผิดชอบชั่วดี รู้จักบาปบุญคุณโทษ เปลี่ยนจากสิ่งที่ชั่วไปเป็นความดีมีคุณธรรม การศึกษามีหน้าที่
เปรียบเสมือนเครื่องมือสำคัญในการเปลี่ยนแปลงสังคมตลอดจนวัฒนธรรมให้เจริญก้าวหน้า
อีกมุมหนึ่งของการศึกษาก็คือการค้นคว้าหาสิ่งใหม่ สร้างสรรค์สิ่งที่ยังไม่เคยเกิดขึ้นให้สามารถเกิดขึ้น
ได้ เปลี่ยนจากความจนไปสู่ความมีฐานะที่ดีขึ้น การศึกษาเปลี่ยนคนให้มีพัฒนาการที่ดีไปสู่ความมี
วัฒนธรรมมีคุณภาพชีวิตที่ดี

สรุปได้ว่าหนังสือเรื่อง “เศรษฐศาสตร์ความจน” มีคุณค่าในเชิงการให้แนวคิดที่แสดงถึงความ
กลัวที่ไม่กล้าก้าวออกจากข้อจำกัดบางอย่างทำให้ไม่สามารถก้าวพ้นสิ่งที่ตนเป็นอยู่ได้ รวมไปถึงปัจจัย
ภายนอกที่มีส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดการสนับสนุน ซึ่งส่วนหนึ่งต้องเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงทาง
ความคิดที่เป็นการกระตุ้นให้เกิดความคิดเพื่อสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

สรุปคุณค่าของเนื้อหา

สรุปคุณค่าของหนังสือเรื่อง “เศรษฐศาสตร์ความจน” ที่เกิดจากการกล่าวถึงปัญหาการเกิดความยากจน และสิ่งที่คนจนต้องพบเจอ อันทำให้เกิดวงจรชีวิตที่วนเวียนไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งสิ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากเดิม จะต้องเริ่มจากการปรับความคิดก้าวข้ามความกลัวล้าที่จะเผชิญกับความท้าทายใหม่ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่จะเอาชนะความจนให้ได้ แนวทางหนึ่งที่เป็นโอกาสที่ช่วยให้สามารถเอาชนะความจนได้คือการศึกษา การศึกษาจะช่วยสร้างการเรียนรู้อันเป็นโอกาสสำคัญที่ทำให้เกิดพัฒนาการทางความคิดอย่างก้าวหน้า

References

Abhijit V. Banerjee and Esther Duflo, เศรษฐศาสตร์ความจน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซอลท์ พับลิชชิง จำกัด, ๒๕๖๓.